

# แกะรอยไทยมุสลิมภาคใต้ในอดีต

ประมุข อุทัยพันธุ์

(ต่อจากฉบับที่ 2 ปีที่ 9)

## พิธีเกี่ยวกับการตาย

เมื่อมีใครตาย ต้องรีบ  
แจ้งแก่โต๊ะอิหม่าม เพื่อจัดการ  
ทำศพนำไปฝังโดยเร็วที่สุด  
ตามศาสนบัญญัติ

โต๊ะอิหม่ามเมื่อรับทราบ  
ก็จะบอกให้ชาวบ้านรู้ โดยตีกลอง  
สุเหร่าหรือมัสยิด 3 ที หรือตีใน  
ลักษณะอื่นใด ซึ่งเป็นสัญญาณที่  
ได้กำหนดให้รู้โดยทั่วกันภายใน  
ชุมชนนั้น ๆ เมื่อมีการตายเกิดขึ้น  
สิ้นเสียงกลอง พวกผู้ชายก็  
จะรีบไปยังสุเหร่าหรือมัสยิด เพื่อ  
รับทราบว่ามีผู้ตายคือใคร ส่วนพวก  
ผู้หญิงมักรอฟังข่าวอยู่ทางบ้าน

ครั้นทราบว่าใครตาย พวก  
ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของผู้ตายก็ไป  
ยังบ้านผู้ตาย เพื่อได้ช่วยเหลือ  
เกี่ยวกับการทำศพ ผู้หญิงก็นำข้าว  
สารใส่หม้อไปฝากครอบครัวผู้ตาย  
กันละเล็กกันละน้อย พร้อมกับเงิน  
ช่วยเหลือ ส่วนผู้ชายก็ช่วยเหลือ  
ทั้งเงินและแรงงานตามแต่จะเห็น  
สมควรช่วยได้ด้านใดบ้าง

โต๊ะอิหม่ามซึ่งไปเป็นประ  
ธานในงานศพ ก็จะสอบถามครอบครัว  
ผู้ตายว่า ต้องการโต๊ะอิหม่าม



(ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา) มาทำ  
การสมานเย (ละหมาด) ในงานศพนี้  
จำนวนเท่าไร ซึ่งครอบครัวผู้ตาย  
หรือนัยหนึ่งเจ้าภาพ ก็จะบอกจ่า  
นวนให้โต๊ะอิหม่ามทราบ จะต้อง  
การโต๊ะอิหม่ามมากน้อยเพียงใด อยู่  
ที่ฐานะการเงินของเจ้าภาพเป็น

สำคัญ ที่จะสมนาคุณแก่โต๊ะอิหม่า  
เหล่านั้น อัตราสมนาคุณไม่มีเกณฑ์  
กำหนดตามแต่เจ้าภาพเห็นสมควร  
และเจ้าภาพมีสิทธิ์ที่จะกำหนดตัว  
บุคคลตามความต้องการได้ด้วย  
เช่น ต้องการโต๊ะอิหม่ามจากสุเหร่า  
หรือมัสยิดใดบ้าง โต๊ะครูปอเนาะ



โตบ้าง หรือโต๊ะปาเก (นักศึกษา  
ในสถานปอณะที่ทำสมาธิเป็น  
จัดว่าเป็นโต๊ะลือบาได้ด้วย) จำนวน  
เท่าใด

เมื่อเจ้าภาพบอกจำนวนโต๊ะ  
ลือบาแล้ว โต๊ะอิหม่ามผู้เป็นประ  
ธานก็สั่งการติดต่อเหล่าโต๊ะลือบา  
ตามที่เจ้าภาพต้องการ และพร้อม  
กันนั้นก็สั่งการเกี่ยวกับการอาบ  
น้ำศพต่อไป

กรณีที่เจ้าภาพยากจนมาก  
โต๊ะอิหม่ามก็เป็นผู้จัดโต๊ะลือบา  
มาทำการสมวาเยให้เอง

ศพผู้ชาย ก็มีพวกผู้ชาย  
อาบน้ำทำศพให้ และศพผู้หญิง  
ก็มีแต่เพียงพวกผู้หญิงอาบน้ำทำศพ  
ให้เช่นกัน โดยมีภรรยาของโต๊ะ  
อิหม่ามเป็นผู้จัดการแทนโต๊ะ  
อิหม่าม

ผู้อบน้ำศพ อาจจะเป็นลูก  
หลานหรือเครือญาติล้วน ๆ ของผู้  
ตายก็ได้ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจใน  
ทางปฏิบัติ แต่ถ้าไม่เข้าใจในทาง  
ปฏิบัติ โต๊ะอิหม่ามหรือภรรยาโต๊ะ  
อิหม่ามก็จะดำเนินการให้ โดยมอบ  
หมายให้ผู้ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจ  
ในการนี้ปฏิบัติแทน

**มานีมาณะ-อาบน้ำศพ  
ฆีบบอมาณะ-ศพวางดัก**

การอาบน้ำศพ หมายถึงการ  
ชำระล้างร่างกายให้ศพ และกระทำ  
กันบนดักของผู้ทำความสะอาด

จะเป็นศพหญิงหรือศพชายก็  
ตาม การปฏิบัติไม่แตกต่างกัน  
กล่าวคือ ศพจะถูกนำเข้าสู่สถานที่  
ลับตาพอสมควร ไม่ประเจิดประ  
เจ้อจนเกินไป จากนั้น จะมีผู้หนึ่งเป็น  
ดักวางศพ ๓-๕ คน (ส่วนมากใช้  
๓ คน) โดยนั่งเรียงแถวใกล้ชิดกัน

เหยียดขาทั้งสองข้างออกไป เพื่อให้  
ศพได้วางบนท่อนขาของตน ซึ่ง  
ลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะเรียกว่า  
ศพวางบนท่อนขา เสียมากกว่า

ก่อนที่จะทำการอาบน้ำทำ  
ความสะอาดศพ ต้องเปลื้องเสื้อผ้า  
อาภรณ์ของศพออกให้หมดสิ้น  
การเปลื้องดังกล่าว ต้องกระทำให้อุ  
จาดตา การเปลื้องเสื้อผ้าอาภรณ์  
ก็ดี การทำความสะอาดศพก็ดี อาศัย  
การสัมผัสด้วยมืออาบได้ผ้าขาว  
คลุมศพเท่านั้น

การวางศพบนท่อนขานั้น  
ต้องให้ศพนอนหงาย ส่วนศีรษะ  
และเท้าของศพ จะวางอยู่บนท่อน  
ขาของผู้หนึ่งคนหัวและคนท้าย  
จะนั้นส่วนกลางลำตัวศพ ก็ต้องวาง  
อยู่บนท่อนขาของคนที่นั่งกลาง ซึ่ง  
เรียกคนนั่งกลางว่า "ออแจม็อง  
แวง" แปลตามตัวคือ "คนล้าง"

การกระทำทำความสะอาดศพ  
นั้น นอกจากจะทำความสะอาด  
ส่วนของร่างกายภายนอกแล้ว ส่วน  
ภายในที่ต้องทำด้วยก็คือ ภายใน  
ช่องทวารหนัก และช่องคลอด  
เพราะฉะนั้น ผู้เป็น "มือแจม็อง  
แวง" ต้องนั่งถ่างเขตนองออกไปเล็กน้อย  
ให้ก้นของศพอยู่ตรงหว่างขาของ  
ตน เพื่อสะดวกในการทำความสะอาด  
โดยเฉพะภายในช่องทวาร  
หนักนั้น ต้องพยายามให้อูจจะระดี  
ดักค้างอยู่ภายในออกให้หมด การ  
ให้อูจจะระเคลื่อนออกมา ก็ต้อง  
อาศัยการรีดท้อง

การปฏิบัติศพ ต้องปฏิบัติ  
อย่างนุ่มนวล กล่าวกันว่า เรือนร่าง  
ที่วิญญาณเพิ่งออกจากร่างนั้น ย่อม  
มีความรู้สึกเจ็บปวดได้เหมือนกัน  
แม้มนุษย์จะไม่ได้สัมผัสแห่งความ

เจ็บปวด แต่สรรพสัตว์ทั้งหลายย่อม  
ได้ยิน ฉะนั้น เมื่อมีจิตสำนึกเช่นนั้น  
ก็ต้องปฏิบัติต่อศพเสมือนศพนั้น  
ยังมีชีวิต

ในการอาบน้ำทำความสะอาด  
ศพนี้ นอกจากผู้หนึ่งให้ศพวาง  
บนท่อนขาเป็นผู้ทำความสะอาด  
แล้ว ลูกหลานญาติมิตรจะร่วมใน  
การอาบน้ำทำความสะอาดด้วยก็ได้  
แต่ต้องเป็นผู้ที่เป็นเพศเดียวกัน  
กับศพเท่านั้น

น้ำอาบศพ ส่วนมากนิยมใช้  
ใบพุทราใส่ลงในน้ำ นอกจากใบ  
พุทราแล้ว อาจใช้ผงแก่นจันทร์  
ผสมลงในน้ำอีกด้วย

เกี่ยวกับการอาบน้ำทำความสะอาด  
ศพศพดังกล่าวข้างต้น หมายถึง  
การปฏิบัติต่อศพของผู้ใหญ่

ถ้าเป็นศพเด็ก ผู้หนึ่งสำหรับ  
วางศพอาจมีเพียง ๑ หรือ ๒ คน  
เท่านั้น

การอาบน้ำทำความสะอาด  
ศพ โดยการวางศพบนท่อนขา  
กล่าวกันว่า เป็นการแสดงออกซึ่ง  
การไม่รังเกียจต่อผู้ตายจึงให้ความ  
ใกล้ชิดต่อศพ

ปัจจุบันนี้ การอาบน้ำศพโดย  
วิธีวางศพบนท่อนขา ก็ยังคงปฏิบัติ  
กันอยู่ แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ได้  
เปลี่ยนแปลงการอาบน้ำศพ เพื่อให้  
เกิดความสะดวกแก่การอาบน้ำ  
ทำความสะอาดศพ โดยวางศพบน  
แคร่ แทนการวางบนท่อนขา บาง  
แห่งใช้ดักกล้วยแทนท่อนขาและ  
แคร่ โดยตัดต้นกล้วยเป็นท่อน ให้  
มีความยาวพอ ๆ กับความยาว  
ของศพ จำนวน ๒-๓ ท่อน วาง  
เรียงชิดกันกล้วยใช้ไม้ไผ่เป็นสลัก  
เสียบตรึงไว้



## ห่อศพ

เมื่ออาบน้ำทำความสะอาดศพแล้ว ก็ทำน้ำสุมายัง (น้ำสะหมาด) เพื่อให้ศพบริสุทธิ์ จากนั้นยกศพไปวางบนผืนผ้าขาว ซึ่งปูอยู่บนพื้น ผ้าขาวดังกล่าวเป็นผ้าสำหรับใช้ห่อศพ มีด้วยกัน ๓ ผืนซ้อนกัน ผืนบนนิยมโรยด้วยผงแก่นจันทร์พอสสมควร

เมื่อวางศพลงบนผืนผ้าขาวแล้วก็จัดศพให้อยู่ในท่าทำสมาธิ (สะหมาด) คือพับข้อศอก คลำผ้า มีอวางทับกันระดับลิ้นปี่ โดยให้มือขวาทับมือซ้าย จากนั้นจัดการใช้สำลีอุด หนีบ และ วาง สามอวัยวะ บางส่วนของศพ เช่น อุดช่องทวารหนัก ช่องคลอด และช่องหู หนีบช่องหู ง่ามนิ้วมือนิ้วเท้า รักแร้วางในซอกมือที่ทับกันและบนใบหน้า เฉพาะสำลีที่ปิดหน้านั้น บางแห่งมีการเจาะสำลีเป็นรูช่องตรงลูกตา จมูก และปาก กล่าวกันว่าศพก็เสมือนผู้มีชีวิตที่ต้องอาศัยส่วนทั้งสามของร่างกายดังกล่าวเป็นเจ้าลัญ

ก่อนปิดหน้าศพ บุคคลภายในครอบครัวหรือญาติมิตรจะดูหน้าเป็นครั้งสุดท้าย ก็ได้ แต่ห้ามการหลั่งน้ำตาให้ตกต้องศพ เพราะถือว่าเป็นการสร้างมลทินให้แก่ศพ จากนั้นก็ทำการห่อศพด้วยผืนผ้าขาวที่วางศพอยู่นั่นเอง โดยห่อที่ละผืน เริ่มตั้งแต่ผืนบน กลาง และผืนล่าง แต่ละผืนจะรวบชายผ้าส่วนหัวศพและส่วนปลายเท้าศพถือไว้ เมื่อห่อครบ ๓ ผืน ก็รวบชายผ้าแต่ละผืนนั้นผูกมัดรวมกัน การผูกศพนั้น ผูก ๓ เปลาะ คือ เปลาะเหนือศีรษะ กลางลำตัว และ

ปลายเท้า ลักษณะของศพเมื่อห่อแล้ว จะเห็นเป็นกระจุกผ้าอยู่เหนือศีรษะและปลายเท้า

เสร็จแล้ว ยกศพวางบนแคร่วางศพ ซึ่งเตรียมไว้

แคร่วางศพ เป็นแคร่แคบ ๆ แต่มีความยาวพอเพียงสำหรับวางศพในลักษณะนอนหงายได้เพียงพอ ขอบความยาวของแคร่ทั้งสองข้างมีไม้รับเป็นคานายาวยื่นออกไปทั้งหัวและท้าย คานที่ยื่นออกไปนั้นมีความยาวเพียงพอที่จะให้คนแบกพาดำเดินได้สะดวก ตรงมุมแคร่ทั้งสอง ไม้ไม่ทำเป็นขารองรับคานไว้ ความยาวของขาประมาณก่อนก็

เมื่อวางศพลงบนแคร่เรียบร้อยแล้ว ก็ใช้ผ้าคลุมศพ โดยคลุมให้มิดชิดตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า ผ้าคลุมศพอาจจะใช้ผ้าพรมกำมะหยี่ ผ้าไหม หรืออย่างมอญที่สุดก็ผ้าดอกธรรมดาราจากถูก ๆ ก็ได้

จากนั้น ก็มี การ สมายังภณะ คือ การ สมายังศพ หรือ ละหมาดศพ

## สมายังภณะ

สมายัง คือ การกล่าวสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า และขอความเมตตาปราณีต่อพระผู้เป็นเจ้า

(ท่านผู้รู้กล่าวว่า คำ สมายังนี้ มาจากคำว่า ซิมะนะห์ ซึ่งแปลว่า กราบ ขวักขยักคำว่า ยัง ซึ่งหมายถึงพระผู้เป็นเจ้า รวมเป็น “ซิมะนะห์ ยัง” ต่อมาเพี้ยนเป็น “สมายัง” และไทยมุสลิมท้องถิ่นเรียก “สมายะ”)

ผู้ที่ทำสมายัง ก็ได้แก่บรรดาโต๊ะลีฮอบา (ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา) ที่โต๊ะอิหม่ามจัดมาเอง

หรือจัดมาตามความต้องการของเจ้าภาพงานศพนั้น ดังได้กล่าวแล้วแต่ตอนต้น

ในการสมายังศพนี้ ส่วนมากนิยมให้โต๊ะครูบ่อนะ เป็นอิหม่ามในการสมายัง เพราะยกย่องกันว่าเป็นผู้สูงด้วยคุณวุฒิในด้านศาสนา

คำว่า “อิหม่าม” หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “อีมะ” หมายถึงผู้นำ

ผู้นำประจำสุเหร่าหรือมัสยิดก็ใช้คำนี้เช่นกัน แต่ที่เรียกกันว่าโต๊ะอิหม่าม นั้น เป็นการเรียกด้วยความยกย่อง (โต๊ะ-ตัดคำมาจาก “ดาโต๊ะ” ซึ่งเป็นคำยกย่อง เทียบคำไทยก็คือ “ท่าน”)

ลักษณะของการขึ้นสมายังศพนั้น จัดขึ้นเรียงแถวหน้าศพจะจัดกี่แถวก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม โดยมีอิหม่ามในการสมายัง ยืนโคดเค้นอยู่กลางหน้าแถว

ศพที่วางอยู่นั้น หันศีรษะไปทางทิศเหนือ

## แบกศพ-ฝังศพ

เสร็จสมายังแล้ว ทุกคนก็มุ่งหน้าไปกุโบร์ (สุสาน)

ชาย ๔ คน รับหน้าที่เป็นผู้แบกคานแคร่วางศพ โดยให้ผู้แบกส่วนหัวศพ เดินนำหน้า

ในการเคลื่อนศพลงหลุมฝังศพในวัน ก็มีผู้กำร่มให้ร่มเงาแก่ศพด้วย ส่วนการเคลื่อนศพในเวลากลางวันไม่ต้องใช้ร่มเงา

บรรดาญาติและญาติมิตร ก็เดินเป็นขบวนตามศพไป

การเข้าไปในสุสานนั้น ห้ามสตรีเพศเข้าไปโดยเด็ดขาด

แต่เคยปรากฏอยู่เหมือนกัน



ในสมัยก่อน ที่บางศพนีสตรีเพศเข้าไปในสุสานด้วย โดยก่อนที่สตรีเหล่านั้นจะเข้าไป ทุกคนจะจับชายผ้าถุงด้านหลังของตน รั้งลอดหว่างขา มาจับถือชายผ้าไว้ด้านหลัง กล่าวกันว่า เพื่อปกปิดมิให้ชาวศพนในสุสานรู้ว่าตนเป็นผู้หญิงประการหนึ่ง บางทีก็กล่าวกันว่าเพราะผู้หญิงอาจจะมิระดูก็ได้

ปัจจุบันนี้ ไม่มีสตรีใดปฏิบัติเช่นนั้น ส่วนการเข้าไปในสุสานในโอกาสอื่น ๆ ที่องที่บางแห่งก็เข้าไปได้ แต่บางแห่งถือเคร่งครัด ไม่เข้าไป

เมื่อศพไปถึงกุโบร์ ก็วางศพลงข้าง ๆ ปากหลุม ซึ่งให้คนขุดเตรียมไว้ก่อนแล้ว

หลุมศพเป็นหลุมสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลึกพอสมควร ขอบก้นหลุมทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านยาว ถูกขุดเป็นชอกอุโมงค์เข้าไป ชอกอุโมงค์ดังกล่าวนี้คือที่วางศพ

เปลื้องผ้าคลุมศพออก วางศพให้นอนหงายตะแคงข้างเล็กน้อยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก คือทางผนังชอกอุโมงค์ ฉะนั้น ศีรษะของศพจึงอยู่ทางทิศเหนือ และเพื่อป้องกันศพพลิกหงาย จึงทำหมอนอิงไว้ หมอนดังกล่าวก็คือ ดินที่บีบปั้นเป็นก้อน ประมาณ ๓-๔ ก้อน วางอิงศพไว้เป็นระยะ

จากนั้น ก็ช่วยกันค้ำดินที่ปากหลุมลงกลบหลุม เรียบร้อยแล้วจึงทำเครื่องหมายไว้เหนือหลุมศพทั้งสองด้าน คือด้านหัวศพ และด้านปลายเท้าศพ เครื่องหมายที่ใช้ เช่น กิ่งไม้ ต้นไม้ หลักไม้ ก้อนหิน หรือสิ่งอันใดก็ได้ เพื่อให้เป็นที่สังเกต เครื่องหมายดังกล่าวนี้

เรียกว่า "ตานอ"

### บาจอัดถเลน

บาจอ-อ่าน ถัดถเลน-หมายถึงข้อความที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในพิธีศพช่วงนี้โดยเฉพาะ

เมื่อกลบหลุมและทำเครื่องหมายเสร็จแล้ว จะมีโต๊ะสี่ขา มาเป็นตรงหลุมที่กลบ นิยมใช้โต๊ะสี่ขา ๓ คน เป็นผู้บาจอัดถเลน

การ บาจอัดถเลน กล่าวกันว่า เป็นการท่อง "ดัดถเลน" เพื่อเตือนผู้ตายให้ระลึกถึงการปฏิบัติตนตามศาสนบัญญัติของศาสนานามิยูฮามัด

ปัจจุบัน ปรากฏว่ามีผู้รู้ทางศาสนาบางคน ไม่เห็นด้วยในการบาจอัดถเลน โดยให้เหตุผลว่าไม่จำเป็นต้องเตือน ทว่าเตือนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับผู้ที่ตายไปแล้วนั้น ถึงเตือนก็ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี บาจอัดถเลนก็ยังถือปฏิบัติกันทั่วไป

### ตุงกูโบร์-เผ่าสุสาน

เมื่อจัดการฝังศพเรียบร้อยแล้ว ก็ชวนกันกลับ จะเหลืออยู่เพียงผู้เผ่าสุสานเท่านั้น

ผู้เผ่าสุสานดังกล่าว คือผู้ที่เจ้าภาพงานศพได้ว่าจ้างให้ทำการอ่านกุรอ่านที่หลุมศพ ซึ่งจะกำหนดให้อ่าน ๘ วัน หรือ ๔๐ วัน ตามที่นิยมปฏิบัติกันมา

กล่าวกันว่า เมื่อผู้ฝังศพทั้งหมดออกจากสุสาน เพียงย่างเท้าก้าวพ้นเขตสุสาน ๓ ก้าว "บูการ์นากร" ซึ่งเป็นชื่อของมัลลิกัด (บุตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า) ที่มีหน้าที่สอบสวนผู้ตาย ก็จะเข้าไปทันที เพราะเมื่อร่างถูกฝังดินเรียบร้อยแล้ว

แล้ว วิญญาณของผู้ตายก็จะกลับเข้าไปสิงในร่างของคนอีก แต่ถ้าภายในสุสานนั้นยังมีคนอยู่ บูการ์นากรก็ไม่เข้าไป

ผู้เผ่าสุสานที่นิยมว่าจ้างกันนั้น ไม่เกิน ๓ คน

ภายในสุสาน มักมีขม่าเล็ก ๆ ขม่านี้สามารถยกเคลื่อนที่ได้ เป็นขม่าสำหรับพักอาศัยของผู้เผ่าสุสาน หรือผู้อ่านกุรอ่านที่หลุมศพดังกล่าว

สุสานใดไม่มีขม่า ผู้เผ่าสุสานก็จะทำเพิงพักชั่วคราวขึ้นที่ปากหลุมศพ

การอ่านกุรอ่านจะอ่านวันละกี่ครั้งก็ได้ ส่วนเมกมักอ่าน ๒ เวลา คือ เวลาเช้ากับเวลาเย็น ถ้าเผ่ากันเกินกว่าหนึ่งคน ก็ผลัดเปลี่ยนกันอ่าน

การออกนอกสุสานน้ำก็กระทำได้ แต่ต้องมีผู้เหลืออยู่ในสุสานอย่างน้อย ๑ คนเสมอไป

เมื่อมีการอยู่ประจำในสุสานจนครบกำหนดที่เจ้าภาพงานศพต้องการ ฉะนั้น ด้านอาหารการกินจึงตกเป็นภาระของฝ่ายเจ้าภาพผู้จ้าง ต้องนำอาหารไปส่งให้ อย่างน้อยวันละ ๒ มื้อ

ที่องที่บางแห่งมีการปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้าง โดยไม่มีกรเผ่าประจำในสุสาน เพียงแต่มีการอ่านกุรอ่านที่หลุมศพเพียงอย่างเดียว อ่านเสร็จเวลาใด ก็ออกจากสุสานกลับบ้านเรือนของตน หรือไปไหน ๆ ก็ได้ ถึงเวลาก็กลับไปอ่านต่อ โดยเจ้าภาพงานศพไม่ต้องจัดหาอาหารส่งให้

ปัจจุบัน การอ่านกุรอ่านที่หลุมศพ และการเผ่าสุสาน ยังคง





บริเวณสุสาน (ภูโย) ที่บ้านต้นทองลูโละ อ. เมือง จ.ปัตตานี

ปฏิบัติกันอยู่ แต่ไม่เป็นเอกฉันท์เหมือนสมัยก่อน เพราะมีผู้รู้ทางศาสนาบางท่านไม่เห็นด้วยกับการปฏิบัติกรรมนี้ โดยมีเหตุผลหลายประการเป็นข้ออ้าง ซึ่งก็ปรากฏว่ามีผู้เห็นชอบด้วยเป็นจำนวนมากเหมือนกัน ที่เลิกการปฏิบัติขั้นตอนนี้อย่างสิ้นเชิง คือหลังจากการนำศพไปฝังแล้ว ก็ถือว่า เป็นอันหมดสิ้นเกี่ยวกับงานศพ เหตุผลของฝ่ายที่เลิกปฏิบัติมีหลายประการเช่น

๑. การนำอาหารเข้าไปรับประทานในสุสานนั้น ก่อให้เกิดความสกปรกแก่สถานที่ อันมิชอบด้วยศาสนบัญญัติ

๒. การปลุกขนำหรือเพิงพักปากหลุมศพนั้น นอกจากเป็นการ

คิดขวางในสถานที่อันเป็นสาธารณะแล้ว ยังทำให้เกิดรบกวนบังหลุมศพ ทำให้ศพเน่าเปื่อยช้า อันอาจเป็นอุปสรรคแก่ศพหลัง ๆ ที่จะทำการฝัง

๓. ในกรณีที่มีผู้อ่านกุรอานที่หลุมศพเกินกว่า ๑ คน โดยอาศัยสุสานเป็นที่พำนัก ในช่วงเวลาหยุดการอ่าน ก็ย่อมมีการสนทนากัน และเรื่องที่สนทนานั้น อาจมีเรื่องที่ไม่เป็นมงคล อันไม่ต้องตามศาสนบัญญัติ

๔. สร้างความเข้าใจผิดให้เกิดหลงเชื่อ เกี่ยวกับเรื่อง มูการ์นาเกอร์ ที่จะมาสอบสวนผู้ตาย

๕. สร้างความสิ้นเปลืองให้แก่เจ้าภาพงานศพ โดยไม่จำเป็น

ด้วยฝ่ายต่างก็มีข้ออ้าง ต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผล ไม่สามารถหาข้อยุติกันได้ จึงเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง ระหว่างค่านิยมเก่ากับใหม่ สร้างความวุ่นวายสับสนให้หลายสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในครอบครัว แดกแยกความคิดเห็นกัน พ่อแม่นิยมไปทางหนึ่ง พวกลูก ๆ หลาน ๆ นิยมไปอีกทางหนึ่ง ที่เชื่ออย่างโน้น นิ่งเชื่ออย่างนี้ ต่างคนต่างหัดชนะ

กล่าวโดยทั่วไป พิธีการเกี่ยวกับการตาย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลง ดัดทอน หรือขัดแย้งกันบ้าง ก็เป็นเพียงบางขั้นตอนและบางท้องถิ่นเท่านั้น ส่วนใหญ่ก็ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่เหมือนเดิม □

